

УДК 658.787

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.77-59>**Шкроміда Н.Я.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника***Максимів Ю.В.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника***Зеленчук І.М.**

здобувач освітнього рівня «магістр»

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника***Skromyda Nadiia**

PhD in Economics, Docent,

Associate Professor in Department of Accounting and Taxation

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University***Maksymiv Yuliia**

PhD in Economics, Docent,

Associate Professor in Department of Accounting and Taxation

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University***Zelenchuk Ivanna**

Master's Degree Holder

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University***ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ:
ТРУДНОЩІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗ ЇХ ОБОРОТНОСТІ****PRODUCTION STOCKS AT FORESTRY ENTERPRISES:
DIFFICULTIES OF ACCOUNTING AND ANALYSIS
OF THEIR INVENTORY TURNOVER**

У статті досліджено труднощі обліку виробничих запасів на підприємствах лісової галузі та розглянуто перспективи їх вирішення. Визначено ключові проблеми, зокрема нестабільність умов заготівлі, складність оцінки природних ресурсів, нестачу автоматизації облікових процесів і труднощі збереження деревини. Проведено аналіз оборотності запасів, який виявив уповільнення їх обігу через збільшення середніх залишків. Запропоновано шляхи удосконалення обліку, серед яких впровадження сучасних інформаційних систем, адаптація методик оцінки, модернізація матеріально-технічної бази та навчання персоналу. Зазначено, що комплексний підхід до вирішення цих проблем сприятиме підвищенню ефективності управління запасами, покращенню фінансових показників підприємств і забезпеченню сталого розвитку лісової галузі.

Ключові слова: виробничі запаси, лісова галузь, облік, факторний аналіз, оборотність запасів.

The article examines the critical challenges of inventory accounting in the forestry sector, which plays a significant role in the economy, ecology, and sustainable development of society. Among the most pressing issues identified are the instability of logging and transportation conditions, the complexity of evaluating natural resources, uncertainties in distinguishing direct and indirect costs, and the lack of modern accounting technologies and equipment. Additional complications arise from the preservation of wood inventories, as timber is susceptible to damage from environmental conditions and biological factors. Outdated methods of accounting and insufficient levels of automation hinder accurate inventory management, slow decision-making processes, and reduce the competitiveness of enterprises. These problems are exacerbated by global economic transformations, climate change, and growing environmental concerns, necessitating urgent and comprehensive solutions. The study proposes several practical measures to address these challenges. These include the adoption of advanced information systems to automate and integrate inventory accounting processes across all stages of logging, transportation, and storage. Additionally, sector-specific methodologies for inventory evaluation must be developed to ensure precision and transparency in accounting practices. Modernizing technical infrastructure, such as introducing scanning devices, RFID technology, and

environmentally adapted storage facilities, is also highlighted as a priority. Improving staff competencies through training programs is emphasized to ensure the effective implementation of new technologies and methodologies. Furthermore, optimizing logistics processes and developing unified industry standards are presented as necessary steps for harmonizing practices among forestry enterprises and regulatory authorities. The study's practical findings demonstrate that implementing these solutions can reduce inventory turnover time, improve turnover ratios, and enhance the efficiency of forest resource utilization. By adopting modern approaches to inventory accounting, enterprises can minimize resource losses, reduce material costs, and achieve better ecological sustainability. This aligns with the principles of sustainable forestry management, which aim to balance the economic benefits of forestry activities with their environmental and social responsibilities.

Keywords: production stocks, forestry industry, accounting, factor analysis, inventory turnover.

Постановка проблеми. Облік та аналіз виробничих запасів підприємств лісової галузі є критично важливим аспектом управління ресурсами, оскільки лісова промисловість має значний вплив на економіку, екологію та соціальний розвиток. В умовах глобалізації, змін клімату та зростаючого попиту на лісоматеріали ефективне управління запасами стає необхідним для забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Відсутність точної інформації про наявні виробничі запаси може призвести до фінансових втрат, зниження продуктивності та негативного впливу на навколишнє середовище. Тому дослідження облікових та аналітичних аспектів управління виробничими запасами на підприємствах лісової галузі є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Критичний огляд літературних джерел засвідчує, що вагомий внесок у дослідження проблем обліку виробничих запасів зробили такі науковці, як Бержанір І.А. [1], Довга Т.А. [3], Пилипів Н.І. [7], Стецюк Н.Є. [9] та ін. До питань аналізу виробничих запасів підприємств лісової галузі значний інтерес простежується у наукових працях таких дослідників, як Заверюхи М.М. [5], Замули І.В. [6], Танасієвої М.М. [10], Шавурської О.В. [6] та ін.

Однак, перманентна мінливість умов господарювання, яка зумовлена глобалізацією бізнесу і цифровізацією господарських процесів, породжують певні труднощі обліку та аналізу виробничих запасів, які вважаємо є актуальними та потребують своєчасного вирішення.

Формулювання цілей статті. Метою проведеного дослідження є вивчення існуючих труднощів обліку виробничих запасів на підприємствах лісової галузі, а також розробка рекомендацій для їх вирішення. Також висвітлено результати проведеного аналізу оборотності наявних запасів у контексті підвищення ефективності управління ними на підприємстві лісової галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні лісова галузь вже тривалий час є однією з найбільш стабільних у національній економіці і не втрачає свої позиції навіть за кризових умов. Ліси – одне із найцінніших національних багатств України та є невід’ємною частиною біосфери. Зважаючи на економічне, екологічне та соціальне значення лісів питання існування лісової галузі в умовах воєнного часу стоять досить гостро і потребують детальної уваги [5].

У зв’язку з важливим значенням лісових ресурсів першочерговим завданням є їх збереження для забезпечення підтримки рівноваги в біосфері та сталого розвитку людства. Ліси мають здатність поновлення, і якщо управляти лісокористуванням згідно з природоохоронними вимогами, вони можуть постійно відновлюва-

тися. Бухгалтерський облік як підсистема управління є важливим інструментом для збереження лісових ресурсів і зменшення антропогенного впливу на ці повільно відновлювальні природні ресурси, оскільки надає інформацію про витрати на збереження, використання та відтворення лісових ресурсів.

Повномасштабне вторгнення російської федерації завдало значної шкоди навколишньому природному середовищу. Лісові ресурси України, одна з важливих основ екосистеми країни, зазнали чи не найбільшої шкоди під час бойових дій. Лісові ресурси відіграють важливу роль у формуванні вуглецевого балансу атмосфери та охороні біорізноманіття. Важливість лісового господарства для нашої країни та її екосистем давно загальноновизнана і не викликає сумнівів. Війна в Україні спричинила велику кількість стихійних лих у лісі, пожежі, пошкодження ґрунту тощо. Видобуток корисних копалин у лісистих районах також завдав серйозної шкоди. Враховуючи транскордонний характер економіки України та її офіційний статус кандидата на вступ до ЄС, це питання є не лише суто українським, а як мінімум континентальним [8].

Запаси лісової продукції мають важливе стратегічне значення як для екологічної стабільності, так і для економіки України. Управління лісовими ресурсами повинно базуватися на сталих принципах, зокрема ефективного використанні, збереженні та відтворенні лісів, що є основою для довгострокової стратегії розвитку лісового господарства [6]. У цьому контексті бухгалтерський облік запасів відіграє важливу роль, надаючи інформацію для планування і контролю за збереженням лісових ресурсів, а також для визначення ефективності їх використання.

У ході проведеного дослідження встановлено, підприємства лісозаготівельної галузі зустрічаються з рядом труднощів, які пов’язані з обліком виробничих запасів (рис. 1).

Означені труднощі впливають з існуючої специфіки лісозаготівельної галузі та технологічних особливостей. Вважаємо, їх вирішення у перспективі є можливим шляхом:

– впровадження сучасних інформаційних систем. Для прикладу, використання ERP-систем дозволить інтегрувати всі процеси обліку, від заготівлі до реалізації. Автоматизація процесів сприятиме більш точному обліку виробничих запасів, мінімізації помилок і зниженню витрат;

– адаптації методик оцінки запасів, орієнтованих на специфіку галузі. Це досягається шляхом удосконалення локальних нормативних документів та впровадження індивідуальних методик обліку, зокрема тих, що враховують особливості оцінки природного

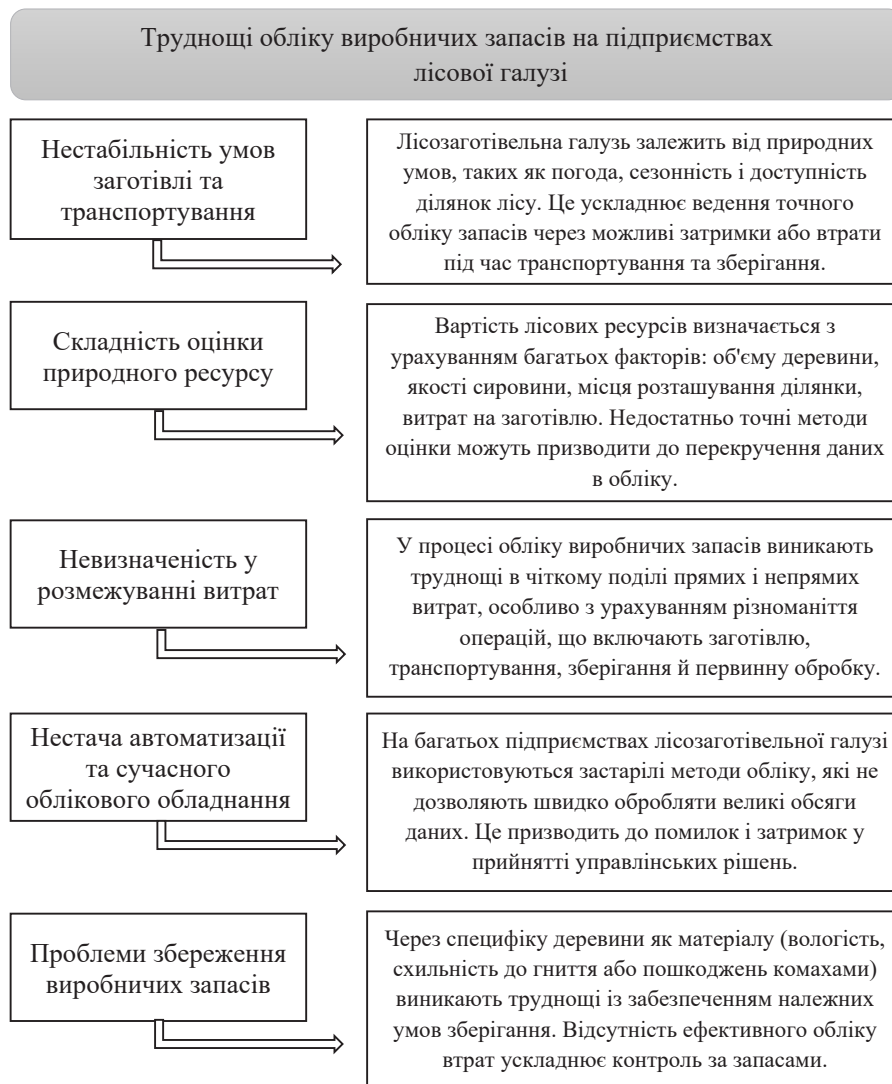

Рис. 1. Труднощі обліку виробничих запасів на підприємствах лісової галузі

Джерело: авторська розробка

ресурсу. Такий підхід допоможе забезпечити точність і прозорість;

- модернізації матеріально-технічної бази. Такий крок потребує інвестиції в спеціалізоване обладнання для зберігання та обліку запасів. Наприклад, сканери штрих-кодів чи RFID-технології, які забезпечать ефективний контроль запасів і зменшать ризик втрат;

- ефективного навчання персоналу. Організація тренінгів для бухгалтерів і логістів сприятиме підвищенню рівня обізнаності працівників про новітні підходи до обліку виробничих запасів. Це забезпечить ефективне впровадження нових технологій;

- оптимізації логістичних процесів. Використання аналітичних інструментів для планування транспортування та зберігання запасів допоможе скоротити витрати і зменшити втрати деревини;

- створення галузевих стандартів. Розробка уніфікованих галузевих стандартів для обліку виробничих запасів сприятиме гармонізації процесів обліку між підприємствами і державними органами та інше.

Як бачимо, удосконалення обліку виробничих запасів у лісозаготівельній галузі потребує комплексного

підходу, який включає технічні, організаційні та нормативні зміни. Впровадження сучасних технологій, оптимізація процесів та підвищення кваліфікації персоналу дозволять підвищити ефективність управління запасами, зменшити втрати і збільшити прибутковість підприємств.

Запаси лісової продукції охоплюють широкий спектр активів, включно з діловим круглим лісом, паливною деревиною та іншими видами лісової продукції. Як свідчить наведена статистика (табл. 1), у 2023 році було реалізовано 14 246 тис. м³ круглого лісу, що забезпечило значні надходження в розмірі понад 23,4 млрд грн. Це демонструє важливість правильного управління запасами для оптимізації процесу реалізації та максимізації прибутків.

Лісові ресурси підлягають суворому контролю через їхній обмежений характер і повільне відновлення. Тому аналіз запасів є важливою складовою не лише фінансового управління, але й екологічного збереження. Бухгалтерський облік матеріальних запасів, а також їх аналіз, дозволяє відслідковувати їхній рух, формувати показники оборотності, вартісної оцінки

Реалізація лісової продукції в межах України за видами у 2023 році

Запаси	Кількість реалізованої лісової продукції, тис.м ³	Вартість реалізованої лісової продукції, млн.грн	Середня ціна реалізації одиниці лісової продукції, грн за м ³
Усі види круглого лісу	14246,0	23407,6	1643,1
Діловий круглий ліс	5990,7	15735,4	2626,6
хвойних порід	4533,7	8305,0	1831,9
листяних порід	1457,0	7430,4	5099,7
Паливна деревина	8255,3	7672,2	929,4

Джерело: узагальнено на основі [2]

та рентабельності, що є ключовими для раціонального управління лісовими ресурсами.

Одним з ключових етапів економічного аналізу виробничих запасів є оцінка їх оборотності. Такий підхід допомагає виявити можливості для оптимізації виробничих процесів, покращення планування та забезпечення своєчасного постачання сировини. В цілому можна стверджувати, оцінка оборотності виробничих запасів є важливим інструментом для підвищення загальної ефективності підприємства.

Встановлено, швидкість обертання виробничих запасів визначається за такими показниками:

– коефіцієнт оборотності запасів, який обчислюється як відношення виручки від реалізації продукції до середньої вартості запасів;

– тривалість одного обороту запасів в днях, що визначається як відношення добутку середньої вартості виробничих запасів і кількості календарних днів у періоді до виручки від реалізації продукції;

– коефіцієнт ефективності використання запасів, який визначається діленням зміни виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до зміни вартості запасів на досліджуваному підприємстві [4].

Аналіз ефективності використання зазначених показників проведено на прикладі господарської діяльності Філії «Ясінянське лісомисливське господарство» ДСГП «Ліси України» за 2022–2023 рр. (табл. 2).

Незважаючи на зростання виручки та вартості запасів, коефіцієнт оборотності запасів зменшився з 31,1 до 30,1 разів, що відображає зниження ефективності використання запасів. Це зниження на 1 раз або 3,2% може свідчити про уповільнення обігу виробничих ресурсів. Водночас, тривалість обороту запасів збільшилася з 11,7 до 12,1 днів, що на 0,4 дні більше або на 3,3%. Це вказує на те, що запаси залишаються в обігу довше, що може негативно вплинути на загальну ефективність діяльності лісгоспу.

Коефіцієнт ефективності використання запасів за 2023 рік становить 0,97 пункти. Це значення підкреслює важливість подальшого аналізу для виявлення можливостей покращення управління запасами, щоб досягти кращої оборотності та зменшити тривалість їх перебування в обігу.

На тривалість обороту в днях впливають такі фактори, як коливання середніх залишків виробничих запасів і зміни в обсязі реалізації продукції. Для розрахунку цих впливів можна скористатися методом ланцюгових підстановок. Умовним показником є тривалість обороту в днях, розрахована на основі середніх залишків за звітний рік і обсягу реалізації за попередній рік. Факторний аналіз представлено в таблиці 3.

Факторний аналіз оборотності матеріальних запасів у Філії «Ясінянське лісомисливське господарство» ДСГП «Ліси України» за 2022–2023 рр. виявляє зміни у тривалості обороту матеріальних запасів. Як бачимо, у 2022 році тривалість одного обороту складала 11,7 днів, у 2023 році вона підвищилась до 12,1 дня. Загальне відхилення склало +0,4 дні. Це свідчить про уповільнення обігу запасів. З розподілу цього відхилення видно, що +0,6 дні пов'язані із змінами середніх залишків, що вказує на те, що зростання залишків запасів значно вплинуло на збільшення тривалості їх обороту. У той же час, зміни в обсязі реалізації призвели до зниження на -0,2 дні, що частково компенсує вплив зростання залишків.

Візуалізацію отриманих результатів факторного аналізу наведено на рис. 2.

Таким чином, факторний аналіз показує, що основним чинником уповільнення обігу матеріальних запасів є зростання середніх залишків, тоді як обсяги реалізації мали незначний позитивний вплив. Це підкреслює необхідність оптимізації управління запасами для покращення їх оборотності.

Таблиця 2

Аналіз ефективності використання матеріальних запасів у Філії «Ясінянське лісомисливське господарство» ДСГП «Ліси України» за 2022–2023 рр.

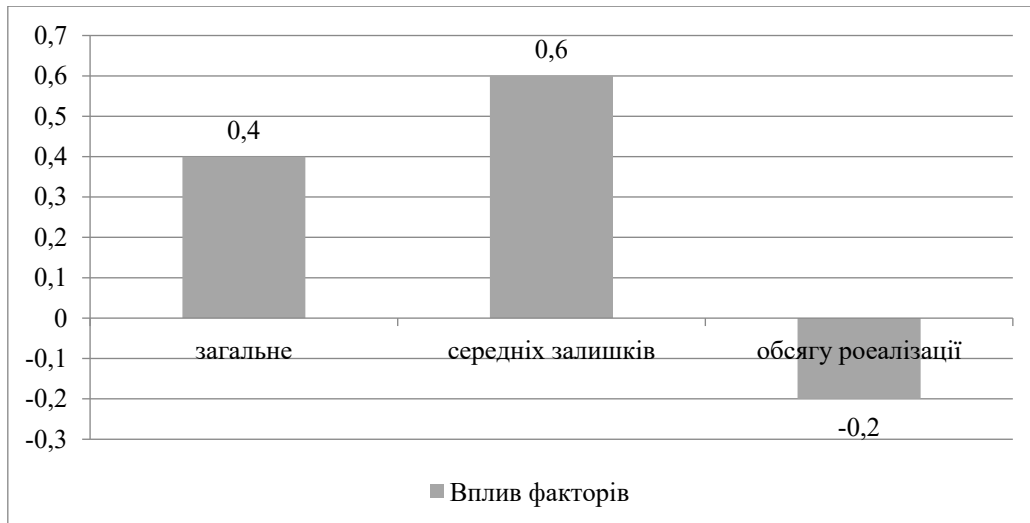
Показники	2022 р.	2023 р.	+ / –	%
1. Виручка від реалізації, грн.	97900	99549,1	1649,1	101,7
2. Середньорічна вартість запасів, грн.	3148	3306,9	158,9	105,0
3. Коефіцієнт оборотності запасів, разів	31,1	30,1	-1,0	96,8
4. Тривалість обороту запасів, дні	11,7	12,1	0,4	103,3
5. Коефіцієнт ефективності використання запасів	-	-	-	0,97

Джерело: розраховано самостійно авторами на основі [11]

**Факторний аналіз оборотності матеріальних запасів
у Філії «Ясінянське лісомисливське господарство» ДСГП «Ліси України» за 2022–2023 рр.**

Показник	Тривалість обороту, дні			Відхилення (+/-)		
	2022 р.	умовне значення	2023 р.	загальне	у т.ч. за рахунок факторів	
					середніх залишків	обсягу реалізації
Тривалість одного обороту матеріальних запасів	11,7	12,3	12,1	+0,4	+0,6	-0,2

Джерело: розраховано авторами

**Рис. 2. Вплив факторів на оборотність матеріальних запасів
у Філії «Ясінянське лісомисливське господарство» ДСГП «Ліси України»**

Джерело: сформовано авторами

Перспективи подальшого використання запасів полягають у збереженні та примноженні лісових ресурсів, розвитку екологічно орієнтованого лісокористування та збільшенні обсягів продукції, що реалізується на внутрішньому і зовнішньому ринках. Такий підхід дозволить підприємству адаптуватися до нових економічних умов, підвищити конкурентоспроможність та забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Висновки. Узагальнюючи слід відмітити, облік виробничих запасів у лісозаготівельній галузі стикається з низкою труднощів, зокрема через складність оцінки ресурсів, сезонність робіт, нестачу автоматизації та проблеми збереження деревини. Вирішення цих проблем вимагає впровадження сучасних інформаційних технологій, автоматизації облікових процесів і розробки адаптованих методик оцінки запасів. Також важливими є модернізація матеріально-технічної бази та навчання персоналу для підвищення ефективності управління запасами. Комплексний підхід до вирішення зазначених проблем дозволить оптимізувати

облік, зменшити втрати та підвищити економічну ефективність підприємств галузі.

Проведений аналіз показників, таких як коефіцієнт оборотності, термін обороту запасів та коефіцієнт ефективності використання запасів, дає можливість виявити резерви для покращення фінансових показників підприємства та підвищити його економічну стійкість. Раціональне управління матеріальними запасами також має екологічне значення, оскільки забезпечує більш ефективне використання лісових ресурсів з мінімізацією негативного впливу на навколишнє середовище.

Перспективи покращення управління запасами для підприємств лісової галузі включають впровадження інноваційних технологій, покращення логістики, підвищення ефективності виробництва та зменшення матеріальних витрат, дозволяючи підприємствам адаптуватися до нових економічних умов, підвищити свою конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також сприятиме сталому розвитку лісової галузі загалом.

Список використаних джерел:

- Бержанір І.А., Демченко Т.А., Кістол А.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161–168.
- Державна служба статистики України. Сільське, лісове та рибне господарство. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm (дата звернення: 22.10.2024).

3. Довга Т.А. Проблеми оцінки виробничих запасів господарюючими суб'єктами в умовах інфляції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 8. С. 88–94.
4. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: посібник / Шкроміда В.В., Василюк М.М., Гнатюк Т.М. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір ГМ. 2016. 219 с.
5. Заверюха М.М. Лісова галузь в умовах воєнного часу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. С. 330–332. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/76.pdf (дата звернення: 22.10.2024).
6. Замула І.В., Танасієва М.М., Шавурська О.В. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит лісових ресурсів і витрат на їх відтворення та використання: монографія. Житомир, 2021. 257 с. URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7960/1/Замула_Монографія_2021.pdf (дата звернення: 22.10.2024).
7. Пилипів Н., Борисовський М. Поняття і сутність товарно-виробничих запасів. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 12(3). С. 303–307.
8. Публічний звіт голови Державного агентства лісових ресурсів України за 2023 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_lis_%202023.pdf (дата звернення: 22.10.2024).
9. Стецюк Н.С. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств деревообробної промисловості України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2015. 22 с.
10. Танасієва М. Облік діяльності з розвідки та оцінки лісових ресурсів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 9. С. 21–29.
11. Фінансова звітність ДСГП «Ліси України». URL: https://e-forest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/DP-LISY-UKRAINY_31.12.2023.pdf (дата звернення: 22.10.2024).

References:

1. Berzhanir I. A., Demchenko T. A., Kistol A. A. (2016) Problems and directions of improving the accounting of production stocks. *Economic space*, no. 107, pp. 161–168.
2. State Statistics Service of Ukraine. Agriculture, forestry and fisheries. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/cg.htm (accessed October 22, 2024).
3. Dovga T. A. (2015) Problems of estimating production stocks by business entities in conditions of inflation. *Investments: practice and experience*, no. 8, pp. 88–94.
4. Economic analysis of the activities of business entities: a manual / Shkromyda V. V., Vasilyuk M. M., Hnatiuk T. M. (2016) Ivano-Frankivsk: Publisher Kushnir G.M. 219 p.
5. Zaveryukha M. M. (2022) Forest industry in wartime conditions. *Legal scientific electronic journal*, pp. 330–332. Available at: http://lsej.org.ua/5_2022/76.pdf (accessed October 22, 2024).
6. Zamula I. V., Tanasiyeva M. M., Shavurska O. V. (2021) Accounting, analysis and audit of forest resources and costs for their reproduction and use: monograph. Zhytomyr. 257 p. Available at: https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream//Zamula_Mono-grafiya_2021.pdf (accessed October 22, 2024).
7. Pylypiv N., Borisovsky M. (2013) The concept and essence of commodity and production stocks. *Economic analysis*, vol. 12(3), pp. 303–307.
8. Public report of the head of the State Forest Resources Agency of Ukraine for 2023. Available at: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_lis_%202023.pdf (accessed October 22, 2024).
9. Stetsyuk N. E. (2015) Accounting and analysis of production stocks of enterprises of the woodworking industry of Ukraine: author's abstract of the dissertation of the candidate of economic sciences: 08.00.09. Kyiv. 22 p.
10. Tanasieva M. (2017) Accounting for forest resource exploration and assessment activities. *Investments: practice and experience*, no. 9, pp. 21–29.
11. Financial reporting of the State Specialized Economic Enterprise «Forests of Ukraine». Available at: https://e-forest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/DP-LISY-UKRAINY_31.12.2023.pdf (access date 22.10.2024).